

Streszczenie

Elementy trzeciej kultury w procesie tłumaczenia prozy Holenderskich Indii Wschodnich na języki polski i niemiecki

SŁOWA KLUCZOWE: translatoryka antropocentryczna, kultura, alteryczność, inność, lakuna, elementy trzeciej kultury, technika tłumaczeniowa

Przedmiotem rozprawy jest analiza polikonfrontatywna zabiegów translatorskich zastosowanych w działaniach translacyjnych ukierunkowanych na tłumaczenie elementów trzeciej kultury – zjawiska, któremu dotychczas przypisywano marginalny charakter w badaniach nad translacją. Celem badań przeprowadzonych w ramach dysertacji było zgłębienie istoty elementów trzeciej kultury, jak również prześledzenie, za pomocą jakich technik i w ramach jakich strategii tłumaczeniowych nazwy elementów trzeciej kultury zostały przetłumaczone w wybranym materiale badawczym. W tym celu analizie poddanych zostało pięć dzieł literatury Holenderskich Indii Wschodnich autorstwa dwóch holenderskich pisarek – Madelon Székely-Lulofs (1899–1958): *Rubber. Roman uit Deli i Koelie* oraz Helli S. Haasse (1918–2011): *Oeroeg, Heren van de thee i Sleuteloog* oraz ich przekłady na języki niemiecki i polski.

Za podstawę teoretyczną badania obrany został paradygmat translatoryki antropocentrycznej, co pozwoliło na holistyczne spojrzenie na układ translacyjny z uwzględnieniem jego wszystkich komponentów. Włączenie w zakres analiz i rozważań czynnika ludzkiego – tłumacza oraz adresata z ich kompetencjami i właściwościami mentalno-kognitywnymi oraz doświadczeniami poznawczymi – umożliwiło wykazanie, jakie możliwe przesłanki leżały u podstaw wyboru konkretnej strategii i techniki translacyjnej.

Posłużenie się w badaniach kategorią inności/alteryczności jako wartością poznawczą oraz modelem lakun pozwoliło na całościowe rozpatrywanie istoty elementów trzeciej kultury z uwzględnieniem wszystkich kategorii tych jednostek tłumaczeniowych na tle zależności między rzeczywistością pozajęzykową a postrzegającymi ją aktantami komunikacji translacyjnej.

Obserwacje i analizy poczynione na materiale badawczym pozwoliły stwierdzić, iż translacja nazw elementów trzeciej kultury jest procesem złożonym i nie powinna być sprowadzana tylko do transferu rozumianego jako mechaniczne przeniesienie tych jednostek tłumaczeniowych z tekstu wyjściowego do docelowego, jak to ma miejsce w niektórych opracowaniach naukowych.

Analiza zabiegów translatorskich wykazała, że najczęściej stosowaną techniką tłumaczeniową w odniesieniu do nazw elementów trzeciej kultury jest reprodukcja. Prześledzenie działań translatorskich pozwoliło również stwierdzić, iż tłumacze świadomi byli różnic w doświadczeniu poznawczym między adresatami tekstu wyjściowego a adresatami tekstu docelowego oraz deficytów w wiedzy uprzedniej tych drugich, o czym świadczyć może stosowanie licznych technik eksplikacyjnych, za pomocą których translatorzy wpływali poznawczo na adresatów.

Poczynione obserwacje potwierdziły także założenie, że elementy trzeciej kultury wystawiają kompetencję tłumacza na próbę, który jako osoba bilingwalna i bikulturowa nie posiada często kompetencji językowych i kulturowych w obrębie języka i kultury trzeciej, o czym świadczyć mogą występujące w materiale badawczym błędy, u których podstaw leży błędna interpretacja nazw tych elementów.

Michał Gąska
04.05.2020r.